

Integrale Commissie Advies nr. 2020-12

Status: definitief

Onderwerp	Amsterdam Museum
Datum	15-7-2020 (videoconferentie)
Commissie	Eric Luiten (voorzitter), Janneke Bierman, Robert Winkel, Annuska Pronkhorst, Hans van der Made, Jeroen Schilt
Secretaris	Paul Rosenberg, Marlies van der Meijden
Toelichting	Annette van Baren, Michiel Riedijk (Neutelings Riedijk Architecten)
Toehoorders	Judikje Kiers, Jordan Hagenbeek (Amsterdam Museum), David Brandwagt, Thomas van Swaaij (PMB), Karin Westerink (M&A)

Achtergrond

Het huidige museum, dat in de jaren '70 is ontstaan door de ingrijpende verbouwing van het oude Burgerweeshuis, voldoet niet meer aan eisen van toegankelijkheid, meervoudige bruikbaarheid, expositiecapaciteit, museumklimaat en duurzaamheid. Ook de herkenbaarheid en transparantie van buiten naar binnen worden als onvoldoende ervaren voor de betekenis en de functie van het ensemble. Het gebouwencomplex is, met zijn veelbewogen geschiedenis en unieke locatie in het hart van de Amsterdamse binnenstad, toch bij uitstek geschikt als stadsmuseum. De wens van de gemeente Amsterdam en het Amsterdam Museum is dan ook om het museum op de huidige locatie te handhaven. Om dit mogelijk te maken is, na een architectenselectie, door Neutelings Riedijk Architecten een ontwerp gemaakt voor de inpassing van de noodzakelijk geachte nieuwe programmaonderdelen. De ingrepen omvatten het toevoegen van grotere tentoonstellingszalen, een integraal toegankelijk parcours, een groot multifunctioneel entreegebied en een dakterras als museale buitenruimte.

Vraagstelling

Is de voorgestelde transformatie, met het daarin opgenomen programma en de voorgestelde aanpassingen van de gebouwen, aanvaardbaar, gezien de plek in het middeleeuwse stadshart en de hieraan verbonden cultuurhistorische waarden van de stedenbouwkundige structuur en de monumentale waarden van het gebouwencomplex, én gezien de waarde van het stadsmuseum voor Amsterdam?

Meer specifiek wordt advies gevraagd over de aanvaardbaarheid van:

- de zalen in het middengebied;
- het dakterras als onderdeel van het museale circuit;
- de liftopbouw t.b.v. de toegankelijkheid dakterras;
- de vernieuwing van het volume hoek Sint Luciënsteeg/NZ Voorburgwal;
- de vernieuwing van het volume van het huidige restaurant.

Conclusie

De commissie onderschrijft het hoofduitgangspunt van het plan om het museum op de huidige plaats te handhaven en heeft respect voor de inventieve manier waarop een volwaardige museale routing en integrale toegankelijkheid zijn ingepast. Als kernkwaliteit van het huidige complex ziet de commissie de reeks van openbaar toegankelijke pleinen, omlijst door historische gevels van grote historische waarde. Deze kernkwaliteit blijft op hoofdlijnen behouden. Burgerweeshuis en Begijnhof vormen zo ook in de toekomst een uniek stedenbouwkundig ensemble en rustpunt in een gedeelte van de stad dat onder druk staat door massatoerisme en functionele monocultuur.

Daarnaast wijst de commissie op de vele gevoeligheden die dit project typeren. Los van de grote architectonische precisie waarmee de verbouwing gestalte moet krijgen, heeft de Gemeente Amsterdam als eigenaar, opdrachtgever en vergunningverlener een driedelige verantwoordelijkheid naar de Amsterdamse samenleving. De transformatie van het Amsterdam Museum moet in alle opzichten onberispelijk verlopen. De verbouwing vraagt om die reden een even valide als solide architectonische onderbouwing. Componenten die lijken op aanpassingen en verbouwingen die de gemeente andere initiatiefnemers in de historische binnenstad ontzegt (op basis van vigerende welstandseisen en bestemmingsplannen), zijn alleen verdedigbaar als hun onontkoombaarheid is aangetoond.

De Integrale Commissie heeft op basis van de inhoudelijke discussie over de uitgangspunten en de uitwerking van het plan voorgesteld om op korte termijn een tweede gesprek te organiseren waarin opdrachtgever en architectenbureau dieper in kunnen gaan op aandachtspunten en dilemma's die in de eerste ronde op tafel zijn gekomen. Amsterdam Museum, projectmanagers en architecten hebben aangegeven daarmee akkoord te gaan. Voorliggend advies is dus wat ons betreft de gespreksleidraad voor die tweede bijeenkomst.

Aandachtspunten en dilemma's

De commissie heeft waardering voor de wijze waarop de architecten de historische ontwikkeling van het complex hebben ontrafeld en weergegeven. Dat biedt inzicht in het feit dat de bebouwing vaak onderwerp is geweest van transformatie. De huidige compositie kent verschillende handschriften en vertoont sporen van grote en kleine correcties en aanpassingen. Juist dat samengestelde, doorleefde karakter ondersteunt de functie als museum van de hele stad en bevestigt het besluit dat museum hier te handhaven. De commissie constateert echter ook dat het historische inzicht onvoldoende 'operationeel' is gemaakt voor het ontwerpproces. We missen de

architectonische interpretatie en weging van de kennis over de geschiedenis in een waardestelling en de vertaling daarvan naar een wervend concept dat tegelijk behulpzaam én disciplinerend genoeg is om (1) de architectonische verankering van de nieuwbouw in de oudbouw helder richting te geven en (2) in stilistische, volumetrische en materiële zin de nieuwbouw als één herkenbaar 21ste-eeuws hoofdstuk in de biografie van het complex bij elkaar te houden.

Het voorliggende plan (waarin we zowel schetsmatige als definitieve bestanddelen aantreffen) grijpt opnieuw flink in op de structuur van het gebouw, waarbij de toevoegingen uit de jaren '70 worden opgeofferd om grote museumzalen toe te voegen. De commissie betreurt het dat daarmee de periode van Bart van Kasteel en Jaap Schipper - met het unieke schilderijenstraatje - geheel verloren gaat maar kan de redenering wel volgen: door die principiële keuze gaat in materiële zin weinig historische waarde verloren terwijl de programmatische noden van het museum worden opgelost. Na die constatering volgt een dringend advies: de commissie beschouwt het inpassen van een stadshal en schutterszaal op deze plek in het complex als een zeer weerbarstige uitdaging die chirurgisch moet worden voorbereid. We missen in dit verband een klassieke bouwhistorische opname waarin precies wordt aangegeven welke onderdelen historische waarde vertegenwoordigen en welke niet. De waardering op hoofdlijnen en de plattegrond met kleuren rood, geel en groen van Monumenten en Archeologie voldoet op dit punt nog niet.

Op voorhand merkt de commissie op dat de centrale ingreep zoals die nu wordt gepresenteerd niet getuigt van veel affiniteit met de bestaande bebouwing. De commissie maakt zich zorgen over het grote contrast tussen de maat, schaal en sfeer van de bestaande gebouwen en de nu toegevoegde zalen en wijst op het risico van een eindresultaat waarin de nieuwbouw dominant wordt over de monumentale kwaliteit van het ensemble. Dit hangt samen met het feit dat in de presentatie aan de commissie op geen enkele manier is gerefereerd aan de restauratieopgave die de verbouwing tussen nu en 2025 ook zal omvatten. We adviseren dringend om het projectteam te versterken met een ervaren restauratiearchitect en deze een volwaardige positie te geven in de verdere uitwerking van de plannen.

Het begrip voor de noodzakelijkheid van de voorgestelde ingrepen strekt zich niet uit over de voorgestelde daktuin die onevenredig hard ingrijpt in het historische daklandschap van de stad. Ook het argument dat dit de gewenste vergroening van dit deel van de binnenstad kan ondersteunen vinden we niet overtuigend. De commissie adviseert deze voorziening te beperken tot een enkel uitzichtpunt of een reversibele toevoeging tussen de kappen. De zwaarte van de ingezette middelen staat op dit onderdeel niet in verhouding tot de opbrengst voor het museum. De programmatische wens van een 'buitenzaal' kan worden verlegd naar de prachtige binnenhoven die daar voldoende ruimte voor bieden.

De commissie is bezorgd over de uitwerking van de nieuw toegevoegde delen. Een conceptueel sterk uitgangspunt van het plan is het respecteren van de buitenzijde en een zorgvuldig in de bestaande volumes ingepast nieuw programma. Daarbij past naar de mening van de commissie het best een enigszins ondergeschikte taal, die zich op een natuurlijke manier zou moeten

verhouden tot het bestaande complex en de bestaande context. Dat wil niet zeggen dat wordt aangestuurd op een historiserende ontwerptraant, maar 'modern' kan in de 21ste eeuw vele vormen aannemen.

Amsterdam, 17 juli 2020
Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Eric Luiten', with a long, sweeping tail extending to the right.

Eric Luiten, voorzitter

Bijlage

Beleidskaders:

- Bestemmingsplan Amsterdam Centrum, postcodegebied 1012

Aangeleverde stukken:

- Memo met vraagstelling (Dagelijks Bestuur Stadsdeel Centrum, 6-7-2020)
- 'Amsterdam Museum. Definitief ontwerp. Plantoelichting voor de SIRK' (Neutelings Riedijk Architecten, 8-7-2020)
- Tekeningen bestaand/nieuw (Neutelings Riedijk Architecten, 30-6-2020)
- 'Advies op voorstellen uitbreiding Amsterdam Museum' (R&D, 8-7-2020)
- 'Beelden bij Advies R&D' (R&D, 8-7-2020)
- 'Advies van Monumenten en Archeologie aan de Subcommissie Integrale Ruimtelijke Kwaliteit' (M&A, 7-7-2020)